Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta
tyv@eduskunta.fi

6.11.2024

VN/1/2024

Vastinekuuleminen valiokunnalle annetuista asiantuntijalausunnoista; Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi merimiespalvelulain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta (HE 145/2024 vp)

TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖN LAUSUNTO

Kansainväliset velvoitteet

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle annetuissa asiantuntijalausunnoissa tuotiin esille, että kansainvälisten sopimusten noudattamiseksi Suomen tulisi edelleen tuottaa sopimusten vaatimaa palvelua ja ILO:n merityöyleissopimuksen edellyttämien kansainvälisten sopimusvelvoitteiden toteutuminen edellyttää riittävää rahoitusta. Valtion tulisi lisäksi edistää merityöyleissopimuksen mukaisesti merimiespalveluiden järjestämistä. Lausunnoissa katsottiin, että lakiesityksen seuraukset ovat päinvastaiset kuin merimiespalveluiden edistäminen. Professori Liukkunen lausui, että yleissopimuksen asettamat velvoitteet huomioon ottaen esitystä voidaan pitää ongelmallisena merimiespalveluiden kehittämisen ja toteutumisen kannalta.

Merityötä koskee kansainvälisen työjärjestön (ILO) vuoden 2006 yleissopimus (SopS 52/2013) (*merityöyleissopimus*). Merityöyleissopimuksen mukaan jäsenvaltion on varmistettava, että merenkulkijoiden sosiaaliset oikeudet pannaan täytäntöön yleissopimuksen mukaisesti. Merimiespalvelut maissa on määritelty merityöyleissopimuksen säännössä 4.4, jonka tarkoituksena on varmistaa, että aluksella työskentelevät merenkulkijat voivat käyttää hyväkseen maissa olevia merimiespalveluja edistääkseen terveyttään ja hyvinvointiaan.

Säännön 4.4 mukaan kunkin jäsenvaltion tulee huolehtia siitä, että maissa mahdollisesti olevat merimiespalvelut sijaitsevat helppokulkuisessa paikassa. Jäsenvaltion tulee myös tukea ohjeiston mukaisten merimiespalvelujen järjestämistä tiettyihin satamiin siellä olevilla aluksilla työskenteleviä merenkulkijoita varten. Lisäksi kunkin jäsenvaltion vastuu maissa olevista kulttuuriin, virkistykseen ja tiedotukseen liittyvistä merimiespalveluista määritellään ohjeistossa.

Säännön 4.4 alla on normi A4.4, joka säännön ohella sitoo jäsenvaltioita. Normin A4.4 mukaan jäsenvaltion vastuulla on ensinnäkin edellyttää, että merimiespalvelut ovat yhdenvertaisesti kaikkien merenkulkijoiden käytettävissä. Toiseksi jäsenvaltion on edistettävä merimiespalvelujen perustamista. Kolmanneksi jäsenvaltion on edistettävä merimiespalvelulautakuntien perustamista.

Jäsenvaltion ei tarvitse järjestää merimiespalveluitapalveluita itse. Varsinaista palveluiden kehittämistä jäsenvaltioilta ei sopimuksen mukaan edellytetä. Jäsenvaltion tulee kuitenkin nimetä palveluiden järjestäjä ja edistää palveluiden perustamista.

Suomessa merimiespalvelutoiminnasta vastaa merimiespalvelulain mukaisesti merimiespalvelutoimisto, joka aloitti toimintansa 1973. Merityöyleissopimuksen ratifioinnin yhteydessä on katsottu, että Suomi täyttää merimiespalveluita koskevan säännön 4.4 ja normin A4.4 edellyttämän tason merimiespalvelulaissa. Työ- ja elinkeinoministeriö katsoo, että esityksessä ehdotetut muutokset ovat merityöyleissopimuksen puitteissa säädettävissä kansallisessa lainsäädännössä esityksessä ehdotetulla tavalla.

Merimiespalvelutoimiston rahoitus ja valvonta

Asiantuntijalausunnoissa tuotiin esille, että valtionosuuden lakkauttamisesta johtuen merimiespalvelutoimisto ei suoriutuisi laissa säädetyistä tehtävistään ja valtionosuuden lakkauttaminen ilman siirtymäaikaa johtaisi siihen, että merimiespalvelutoimisto ei pystyisi tuottamaan merimiespalveluita.

On selvää, että valtion rahoituksen lakkauttaminen vaikuttaa merimiespalvelutoimintaan. Merimiespalvelutoimiston tulee tästä johtuen sopeuttaa toimintaansa lakisääteisten tehtäviensä järjestämiseksi.

Merimiespalvelutoimiston taloudellisen tilan seuraamiseksi esityksessä ehdotetaan työ- ja elinkeinoministeriölle selkeämpää valvontaroolia suhteessa merimiespalvelutoimistoon. Asiantuntijalausunnoissa työ- ja elinkeinoministeriön valvontaroolia ei pidetty täysin selvänä tai perusteltunakaan. Merimiespalvelutoimiston uuteen hallintojärjestelmään ilman valtion edustajia mallia on haettu Työllisyysrahaston hallinnosta, jonka muodostavat työmarkkinaosapuolet. Laissa työttömyysetuuksien rahoituksesta sosiaali- ja terveysministeriölle on säädetty oikeus saada tietoja ja tarkastaa Työllisyysrahaston toimintaa. Merimiespalvelutoimiston valvonnalla ja työ- ja elinkeinoministeriön tiedonsaantioikeudella pystyttäisiin seuraamaan merimiespalvelutoimiston taloudellista tilannetta ja merimiespalvelutoimiston toimintaedellytyksiä selviytyä lakisääteisistä tehtävistään. Valtio pystyisi näin tarvittaessa reagoimaan merimiespalvelutoimiston toimintaan. Lisäksi valtion tiedonsaantioikeus on tarpeen siitä syystä, että se voi valvoa merimiespalvelulain toteutumista.

Lausunnoissa tuotiin myös esille, että ulkomaisten merenkulkijoiden palveluihin liittyviä kustannuksia ei tulisi siirtää vain suomalaisten merimiesten ja varustamoiden maksettavaksi. Työ- ja elinkeinoministeriö toteaa, että merimiespalveluiden rahoituksesta voidaan myös merityöyleissopimuksen mukaisesti päättää kansallisesti eikä valtion ole välttämätöntä osallistua merimiespalveluiden kustannuksiin. Saatavilla olevat merimiespalvelut tulee merityöyleissopimuksen mukaisesti olla kaikkien merimiesten käytettävissä yhdenvertaisesti. Suomalaiset merimiehet eivät myöskään maksa merimiespalveluista erikseen vieraillessaan ulkomaisissa satamissa.

Vaikutukset merenkulkualaan

STTK toi lausunnossaan esille, että pikaisessa aikataulussa toteutetut säästöt merenkulkuhenkilöstön jo nykyisin rajallisiin palveluihin voivat hei-

kentää huoltovarmuuskriittisen toimialan vetovoimaa. Pitkistä merellä olojaksoista johtuen merimiehille on ollut tarkoituksenmukaista järjestää vain heille kuuluvia palveluita merimiespalvelutoimiston toimesta. Tämä on taannut merimiehille mahdollisuuksia osallistua palveluihin joustavasti maissa, kun se on sopinut maissa olojaksoihin. Rahoituksen vähentymisestä johtuen palveluiden laatu ja määrä tulevat myös heikkenemään. Työ- ja elinkeinoministeriö katsoo, että tällä voi olla vaikutuksia sekä merimiesten työssä jaksamiseen että toimialan vetovoimaan.

LAATI: hallitussihteeri Tuomas Kallio